

DE EURO BIRDWATCH 2011 IN UTRECHT: ZOMERSE TEMPERATUUR NA MIST

Gert Ottens

Op zondag 2 oktober 2011 vond in 37 Europese en Centraal-Aziatische landen, waaronder Nederland (en dus ook Utrecht) de zogenaamde Euro Birdwatch plaats. Vanaf 1993 organiseert BirdLife International dit evenement vrijwel jaarlijks. Het doel van deze birdwatch is wereldwijd aandacht schenken aan vogels en hun leefgebieden. Hierdoor ontstaat meer draagvlak voor beschermingsactiviteiten in de verschillende landen. Ook kan dit evenement ertoe bijdragen dat meer mensen geïnteresseerd raken in vogels, want het is een leuke "happening".

Het is gebruikelijk dat één van de Europese BirdLife-partnerorganisaties het geheel coördineert en in 2011 was het de beurt aan onze Zwitserse zusterorganisatie SVS (Schweizer Vogelschutz). De organisatie in Nederland is steeds in handen van Vogelbescherming Nederland. Al hebben we niet jaarlijks deelgenomen aan dit evenement, dit was wel de 16e keer dat we van de partij waren. De Euro Birdwatch blijkt trouwens keer op keer een uitstekende gelegenheid te zijn om in de pers het belang van Nederland voor trek- en wintervogels nog eens voor het voetlicht te brengen.

Uitvoering

De methodiek is sinds 2004 eigenlijk onveranderd: alle vogelwerkgroepen worden opgeroepen om mee te doen. Ze zijn vervolgens vrij om te tellen waar en hoelang ze willen. De nadruk hierbij ligt op het inrichten van telposten, maar er zijn ook werkgroepen die gebiedstellingen doen (telling van alle vogels in een bepaald gebied) of vogels tellen tijdens een excursie. Daarmee is het een laagdrempelig evenement, waar feitelijk iedere vogelwerkgroep, telgroep, en andere belangstellende groep, in kan participeren.

En dat is meteen ook één van de doelen van de Euro Birdwatch: een evenement organiseren waaraan vele vogel- en/of natuurliefhebbers kunnen meedoen. Dat heeft als nadeel dat het moeilijk is om een eenduidige "analyse" te geven van zo'n teldag. Ten eerste omdat niet alle tellingen op een gestandaardiseerde manier zijn uitgevoerd en ten tweede omdat het een momentopname is. Toch geeft het een beeld van het fenomeen "vogeltrek" in Nederland. Dat wordt versterkt doordat de website www.trektellen.nl haar medewerking verleent en we dus ook de beschikking hebben over de data van de daarbij aangesloten telposten.

Op de dag van de birdwatch zelf werden vrijwel alle deelnemende vogelwerkgroepen gebeld vanuit het kantoor van Vogelbescherming Nederland, om de getelde aantallen te vernemen en om leuke anekdotes of bijzonderheden te noteren. Ook kwamen er veel gegevens per e-mail binnen. Alle data werden meteen ingevoerd in een database. De belangrijkste aantallen werden bovendien op de website geplaatst. Deze database vormt op haar beurt weer de primaire bron voor een verslag of artikel zoals dit. Dat geldt ook voor de verslagen van voorgaande jaren, de tijdschriften en verslagen van werkgroepen en telposten en de website www.trektellen.nl. In dit artikel worden enkele resultaten van de birdwatch in het Utrechtse gepresenteerd.

Het weer

De birdwatch staat of valt met het weer: slecht weer betekent een slechte dag voor vogels en tellers. Deze keer viel het, ondanks dat op sommige telposten de mist hardnekkig bleef hangen, veelal mee. Op veel plaatsen was het gewoon een zonnige, bijna zomerse dag! Voor trektellers is dat overigens ook niet waar men op hoopt, want door het mooie weer (en de geringe wind) vlogen veel vogels erg hoog, waardoor ze makkelijker over het hoofd werden gezien of niet werden gehoord.

Telpost Vreeswijk. Vijf trektellers in de mist, wachtend op helder weer... - Wilco Stoopendaal

Het volgende relaas van Wilco Stoopendaal (telpost Vreeswijk) is in dat opzicht veelzeggend: "Om 7.00 uur arriveerden de leden van afd. Nieuwegein/IJsselstein om zich te settelen op de bunker aan de Voorhaven van de Prinses Beatrixsluizen in Nieuwegein. In de stad zelf was nog geen mist, maar hoe verder we naar de Lek reden, des te dikker de mistbanken opdoemden. Na wat snoeiwerk aan de heesters en een bakkie koffie arriveerden ook onze gasten uit De Bilt die het vogeltrektellen mee wilden beleven. In het donker riepen de eerste zanglijsters (die op de dag ervoor massaal op de kust waren binnengevlogen).

We hebben de zon even gezien als roodoranje bolletje boven een mistbank, maar daarna kwam de mist genadeloos opzetten om pas om 10.35 uur binnen vijf minuten op te lossen. Gevolg was een cursus geluidjes, gezellige praat, suggesties om te verplaatsen. De visite uit De Bilt zag toen pas goed hoe het landschap er rondom onze telpost uitzag. In de tien jaar dat we hier staan, hebben we nog geen mist gehad. Het bleef tot 13.00 uur behoorlijk heilig. Maar wat een temperatuur: in je t-shirt tellen met 25 °C is wel prettig! Het is vreemd om te ervaren dat mensen in zomerkledij langsfietsen en de kolganzen, uit de noordelijke regionen komende, boven je overvliegen. Afijn, nadat we de trekroepjes van graspieper,

veldleeuwerik, sijs en zanglijster goed hebben kunnen oefenen, probeerden we na half 11 ook de vogels te zien. Maar met die mooie blauwe lucht viel dat niet mee.”

Deelnemende groepen

Dit jaar waren in de provincie Utrecht de volgende werkgroepen en telposten actief tijdens de Euro Birdwatch: Vogelwerkgroep Natuur en Milieu Wijk bij Duurstede (Waarden van Gravenbol), Vogelwerkgroep IVN-De Ronde Venen & Uithoorn (Waverhoek), telpost Aetsveldsche Polder (bij Nigtevecht), telpost De Horde, telpost Haarzuilens, telpost Leersumse Veld, telpost Vreeswijk (Vogelwacht Utrecht afd. Nieuwegein/IJsselstein), telpost De Uithof (Vogelwacht Utrecht afd. Stad) en telpost het Hazewater (Vogelwacht Utrecht afd. Amersfoort).

Telpost het Hazewater bij de start van Euro Birdwatch 2011 - Gideon Vreeman

Resultaten

Zeven van de negen groepen telden alleen trekvogels, terwijl in de Waarden van Gravenbol en de Waverhoek ook pleisterende vogels werden genoteerd. Dat leverde in laatstgenoemd gebied een flink aantal (voor deze regio) leuke waarnemingen op, vooral van steltlopers. Zo werden er een kanoet, twee kleine strandlopers en drie krombekstrandlopers waargenomen.

De negen telposten telden samen 17.388 vogels, verdeeld over 104 soorten. Dat is 1.932 vogels gemiddeld per telpost; maar weinig minder dan het landelijk gemiddelde (1.952; Ottens & Troost, in prep.). Met 3.731 werden verreweg de meeste vogels aan het papier toevertrouwd in de Aetsveldsche Polder, gevolgd door de Waverhoek met 3.559 vogels en Haarzuilens waar 2.686 exemplaren werden genoteerd.

Tabel 1 geeft de Top Tien weer van de meest getelde soorten in de provincie Utrecht op 2 oktober 2011. Deze wijkt enigszins af van de landelijke Top Tien

(Ottens & Troost, in prep.). Niet de samenstelling is anders: alleen de smient haalt de landelijke Top Tien niet, maar daar staat tegenover dat de spreeuw op nationaal niveau (weer) de topositie bekleedde.

De graspieper prijkt in onze provincie ruim bovenaan en scoorde ook nationaal heel goed met een 3^e positie (48.896 ex.), op gepaste afstand gevolgd door wat waterwild en met kneu als opvallende verschijning. Ook landelijk vlogen de kneutjes goed, waarmee ze de 8^e plek bezetten in de ranglijst, met 8.544 getelde vogels. Nooit eerder behaalde deze vinkachtige een Top Tien-positie tijdens een birdwatch. De Kievit heeft zijn plek te danken aan de 600 exemplaren die in de Waverhoek aanwezig waren en dit geldt ook voor 1.150 van de 1.162 smienten.

	Soort	Aantal
1	Graspieper	6.384
2	Grauwe gans	1.321
3	Kolgans	1.179
4	Smient	1.162
5	Vink	1.122
6	Kievit	820
7	Kneu	613
8	Zanglijster	571
9	Aalscholver	527
10	Kokmeeuw	407

Tabel 1 Top Tien van in de provincie Utrecht meest waargenomen soorten tijdens de Euro Birdwatch 2011, op 2 oktober.

Als leuke krenten in de trekvogelpap gelden (naast de eerder genoemde steltlopers) o.a. nog de negen ooievaars die een tijd lang boven de A27 cirkelden om vervolgens over Vianen af te glijden (telpost Vreeswijk), zes ooievaars over telpost Haarzuilens, een roerdomp langs De Horde, een paapje (Waverhoek), een ijsgors (Haarzuilens), een bokje (Waverhoek, waar anders?), nog twee boomvalken, 12 grote zilverreigers, 25 boomleeuweriken en (in het exotensegment) 31 halsbandparkieten over de Aetsveldsche Polder.

De absolute klapper viel telpost het Hazewater (en waarschijnlijk De Horde, zie verderop) ten deel. Gideon Vreeman schrijft: "André (van Keken) heeft blijkbaar bijzondere gaven want hij voorspelde rond het middaguur dat er om 13.39 uur een bijzondere vogel zou overvliegen. En laat nou op de minuut precies om 13.39 uur een spannende kiekendief in ons blikveld terecht komen. Eerst werd gedacht aan een blauwe kiek, maar door de 'vier vingers' en een duidelijke 'donkere boa met een brede lichte halsring', begonnen we met z'n allen toch behoorlijk zenuwachtig te worden. Zou het misschien? Nee... dat kan toch niet waar zijn? Het mooie was dat de kiek al vrij vroeg boven de tegenover ons liggende bosrand werd opgepikt en dat hij onze richting opvloog om tenslotte rechts naast de telpost over te vliegen. We hebben de vogel dus mooi en langdurig kunnen bekijken en zo ook andere kenmerken kunnen vaststellen. De foto's van Hanno Steenbergen bevestigden wat we hadden gezien en nu konden we er eigenlijk niet meer om heen: een juveniele steppekiekendief was zojuist telpost Hazewater gepas-

seerd! Wat een regiosoort! Leuk om te vermelden is dat telpost De Horde (Lopik) ook een steppekiek (juv) had om 15.15 uur. Aangezien onze steppekiek richting ZW vloog, de zeldzaamheid van de vogel en de uiterlijke overeenkomsten, zou het best dezelfde geweest kunnen zijn.”

Conclusie

Op telpost Vreeswijk werd opgemerkt dat de trek tegenviel op de Euro Birdwatch omdat de mist en later de blauwe wolkenloze hemel voor moeilijke telomstandigheden zorgden. De roofvogels lieten het afweten doordat er weinig wind stond. Ze blijken feilloos te weten dat het teveel energie kost om zich met weinig wind te verplaatsen. De zangvogels vlogen veelal hoog in de blauwe lucht door de zeer zwakke zuidenwind. Daardoor is waarschijnlijk veel gemist. Bijzonder was op Vreeswijk verder nog de trek van kolganzen, mooi hoog. In alle jaren dat men daar nu telt tijdens dit evenement, is dit het laagste aantal getelde vogels (807). Voor telpost het Hazewater was het al met al een leuke gevarieerde telling, en dus gelukkig ook loon naar werken (steppekiekendief!). Daarvoor moesten ze dus meer dan drie uur mist trotseren en met afwisselend geduld tientallen dagjesmensen uitleggen wat ze aan het doen waren en/of vertellen wat ze gezien hadden.

Juvenile steppekiekendief boven het Hazewater - Hanno Steenberg

Daarmee was het toch een leuke (zomerse) dag in oktober. Ook was er aandacht van de pers voor de Euro Birdwatch. Zo besteedde RTV Utrecht een nieuws-item aan het evenement.

De Euro Birdwatch 2012 staat gepland voor de eerste zaterdag in oktober. Daarom wil ik hierbij graag van de gelegenheid gebruikmaken om alle afdelingen van de Vogelwacht Utrecht (en andere tel- of werkgroepen) op te roepen om dan ook mee te doen. Eén van de aantrekkelijke kanten van het evenement vind ik zelf dat er op hetzelfde moment tienduizenden vogelaars in heel Europa (en zelfs daarbuiten) zijn die ook naar (trek)vogels kijken. Graag tot volgend jaar!

Dankwoord

Allereerst zijn we natuurlijk dank verschuldigd aan alle Utrechtse vogelwerkgroepen en telposten die de mist hebben uitgezeten en het bestuur van de Vogelwacht Utrecht; zonder hen was dit artikel niet mogelijk geweest. Gerard Troost van

SOVON/trektellen.nl was uiterst behulpzaam bij de organisatie en verslaglegging van de Euro Birdwatch 2011, bedankt! En "last but certainly not least": een speciaal woord van dank aan Wilco Stoopendaal en Gideon Vreeman voor hun bijdragen aan de tekst en de foto's!

Literatuur

Ottens, G. & G. Troost, in prep. Verslag van de Euro Birdwatch in Nederland op 2 oktober 2011, Zeist.

Kolganzen - Jan van der Greef